

ИЗВЕШТАЈ

о пословању слободних зона у Републици Србији за 2023. годину

Правни основ за подношење овог Извештаја садржан је у члану 11. став 4. Закона о слободним зонама („Службени гласник РС”, број 62/06), којим је прописано да министарство надлежно за послове финансија подноси Влади једном годишње извештај о пословању свих слободних зона у Републици Србији, са предлогом мера.

Сагласно члану 11. став 1. Закона о слободним зонама, привредна друштва за управљање слободним зонама дужна су да у року од 90 дана по истеку календарске године доставе Управи за слободне зоне годишње извештаје о пословању у слободној зони за претходну годину. Привредна друштва за управљање слободним зонама су у прописаном року доставила тражене извештаје.

У 2023. години на територији Републике Србије пословне активности су се обављале у оквиру 15 слободних зона и то: Слободне зоне „Суботица”, Слободне зоне „Пирот”, Слободне зоне „Зрењанин”, Слободне зоне „Нови Сад”, „ФАС Слободне зоне” Крагујевац, Слободне зоне „Шабац”, Слободне зоне „Ужице”, Слободне зоне „Свилајнац”, Слободне зоне „Смедерево”, Слободне зоне „Крушевац”, Слободне зоне „Апатин”, Слободне зоне „Врање”, Слободне зоне „Прибој”, Слободне зоне „Београд” и Слободне зоне „Шумадија” у Крагујевцу.

І Слободне зоне у 2023. години

Укупна површина слободних зона у Републици Србији износи 29km² 21ha 98a 75m².

Током 2023. године, дошло је до проширења неких од слободних зона: Слободне зоне „Суботица” у Суботици на површини од 28ha 50a 19m², Слободне зоне „Нови Сад” у Новом Саду на површини од 11ha 75a 98m², Слободне зоне „Шабац” у Шапцу на површини од 13ha 07a, Слободне зоне „Врање” у Врању на површини од 2ha 46a 54m² и Слободне зоне „Шумадија” у Крагујевцу на површини од 5ha.

Такође, у 2023. години, образоване су Комисије за утврђивање испуњености просторних и енергетских услова, услова заштите животне околине и других техничких услова за рад слободне зоне, услова за рад царинске службе, као и услова у погледу спровођења мера царинског надзора за почетак рада дела подручја следећих слободних зона: Слободне зоне „Нови Сад”, Слободне зоне „Шабац”, Слободне зоне „Београд”, Слободне зоне „Врање”, Слободне зоне „Шумадија” и Слободне зоне „Смедерево”.

У Слободној зони „Нови Сад”, пословање у режиму рада слободне зоне отпочеле су компаније „Nidec Electric Motor Serbia” и „Nidec Elesys Europe”. Реномиране компаније, пореклом из Кјота, Јапан, на подручју слободне зоне производе моторе за серво управљање у аутомобилској индустрији, као и инвертере који се користе у електричним и хибридном возилима. Планиране инвестиције у наредне три године износе 102.452.000 евра, уз запошљавање 206 радника у пуном производном капацитету.

Статус корисника Слободне зоне „Шабац” у претходној години добила је немачка компанија „Hansgrohe” која у оквиру слободне зоне, на локацији у Ваљеву производи санитарije и системе за туширање попут славина и арматура за купатила и кухиње. Укупне планиране инвестиције на подручју слободне зоне износе 56.100.000 евра, уз запошљавање

1.000 радника у пуном производном капацитету. Пројектована је производња 4.000.000 славина годишње, планираних за извоз, чија је вредност око 206.000.000 евра.

У Слободној зони „Врање” на локацији у граду Нишу, корисник је постала кинеска компанија „Yusei Machinery”, која производи аутоделове намењене домаћим партнерима, али и извозу на тржишта Европске уније и Турске. Планирани обим инвестиција у периоду 2023-2026 износи 5.500.000 евра, док је планом запошљавања за исти временски период планирано упошљавање 150 радника.

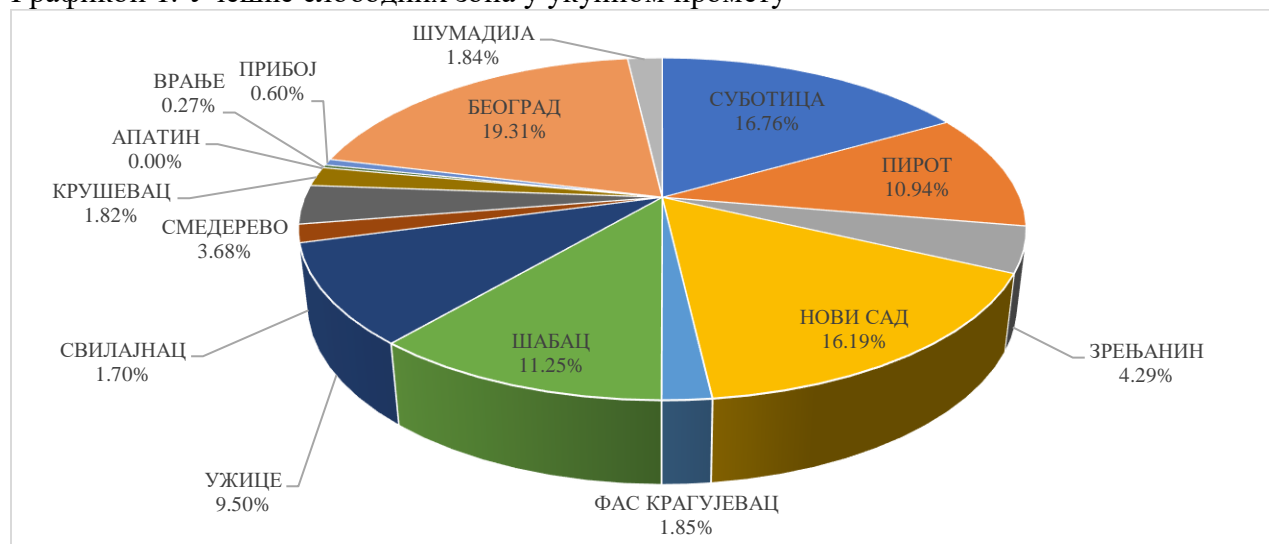
II Резултати пословања слободних зона

2.1. Укупан промет

Слободне зоне већ другу годину заредом остварују најуспешније резултате од увођења концепта слободних зона у Републици Србији. Као један од најзначајнијих економских показатеља којим се прате остварени резултати слободних зона у пословној години, вредност укупног промета је на рекордном нивоу. Промет од 7.713.357.512 евра, премашио је претходну, до сада најуспешнију 2022. годину, за 22,28%. Чак 11 слободних зона остварило је раст укупног промета робе и услуга. Овакав резултат последица је рекордних инвестиционих улагања у слободним зонама у претходне две године, отпочињања производње корисника који су инвестиционе активности започели у ранијем периоду, повећања броја производних корисника као и проширења капацитета постојећих корисника. Посебно се истиче чињеница, да су први пут, чак три слободне зоне, премашиле милијарду евра укупног промета, док су две слободне зоне на путу остварења истог успеха.

Приметно је готово равномерно учешће шест најуспешнијих слободних зона у укупном промету, што није био случај у првим годинама рада слободних зона у Републици Србији. Слободне зоне: „Београд”, „Суботица”, „Нови Сад”, „Шабац”, „Пирот” и „Ужице” су лидери у овој економској категорији и практично равномерно учествују у укупно оствареном промету најуспешнијих слободних зона.

Графикон 1. Учешће слободних зона у укупном промету

Вредност реализованог промета робе и услуга у 2023. години износила је 7.713.357.512 евра и то:

- унос робе у слободне зоне - 3.013.700.878 евра;
- износ робе из слободних зона - 4.105.143.552 евра;
- промет робе унутар слободних зона Републике Србије - 138.823.455 евра;
- вредност промета услуга у слободним зонама - 583.089.016 евра.
- вредност активног оплемењивања у слободним зонама - 127.399.389 евра.¹

Раст промета је последица повећања уноса робе у слободне зоне за 17,44% у односу на 2022. годину, затим повећања износа робе из слободних зона за 22,77% као и повећања вредности услуга у слободним зонама за 83,30%.

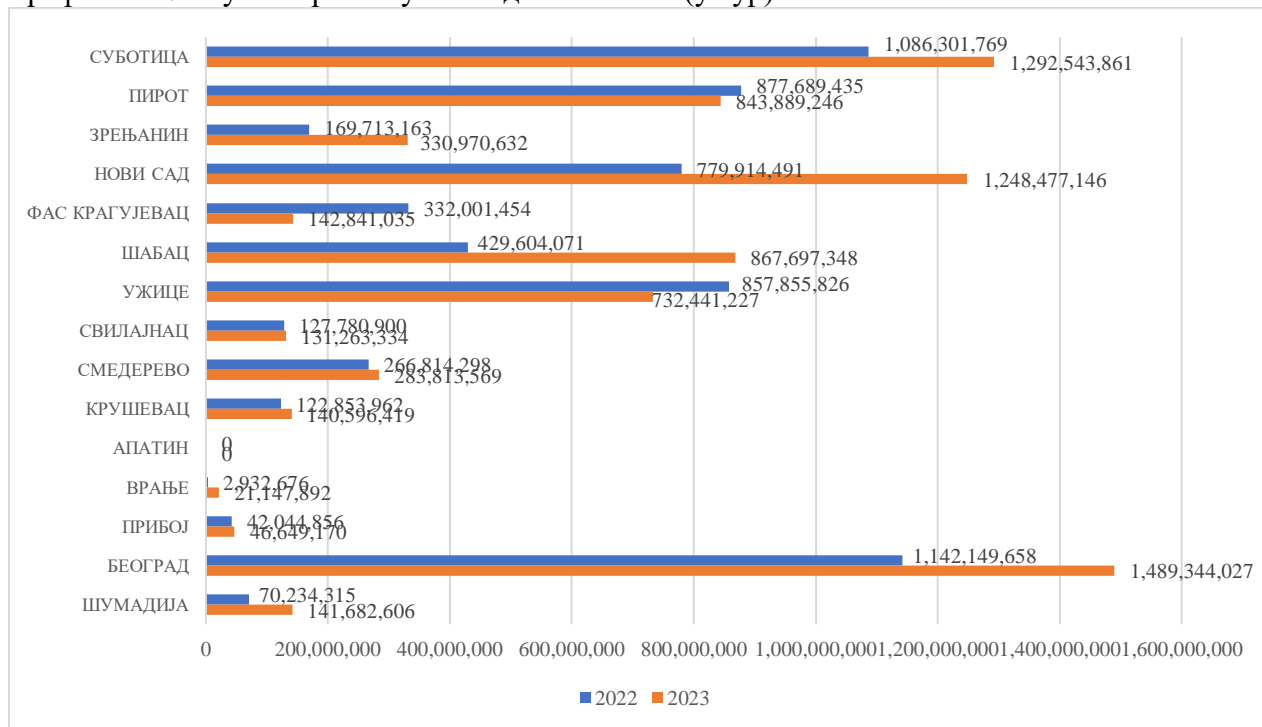
У Слободној зони „Шабац” реализован је промет у износу од 867.697.348 евра. У односу на 2022. годину, раст промета у овој слободној зони у апсолутном износу од 438.093.277 евра је био највећи у односу на све слободне зоне. На повећање вредности укупног промета робе и услуга утицало је повећање укупног уноса робе у слободну зону за 84,12%, повећање износа робе из слободне зоне за 117,82% као и повећање вредности услуга без активног оплемењивања у зони за 92,82% у односу на 2022. годину. Пословни успех слободне зоне, последица је инвестиционих улагања, нарочито у претходне три године, када је инвестирано 622.796.354 евра. У 2023. години, немачке компаније „Bizerba” и „Hansgrohe” на локацији у Ваљеву, отпочеле су производни циклус, кинеска компанија „Mint Automotive Europe” на локацији у Лозници, као и јапанска компанија „Toyo Tire Serbia” на локацији у Инђији, подигле су ниво производње и тиме допринеле најуспешнијој пословној години ове слободне зоне.

У Слободној зони „Врање” је реализован промет у износу од 21.147.892 евра и најуспешнија је слободна зона када се посматра раст укупног промета у процентуалном износу, који је у овој години био већи за више од седам пута у односу на 2022. годину. На повећање укупног промета је утицао завршетак инвестиционих циклуса нових корисника слободне зоне и отпочињање производње, кинеских компанија „Xingyu Automotive Lighting Systems” и „Yusei Machinery”, које у оквиру слободне зоне послују на локацији у Нишу.

„ФАС Слободна зона” у Крагујевцу је и у 2023. години остварила највећи пад вредности оствареног промета робе и услуга, што је било и очекивано имајући у виду да у слободној зони производне активности обавља *ФИАТ* са кооперантима, који заједнички производе модел аутомобила без икаквих унапређења већ више од једне деценије. Укупан промет у овој години износио је 142.841.035 евра што у односу на 2022. годину, представља пад за 56,98%. На вредност смањења укупног промета робе у слободној зони утицало је смањење укупног уноса робе у слободну зону за 55,88% као и укупног износа робе из слободне зоне за 66,56%.

¹ У укупној вредности оствареног промета услуга у слободним зонама изузета је вредност услуга активног оплемењивања обзиром да се поменута вредност налази у оствареним резултатима производних корисника

Графикон 2. Укупан промет у слободним зонама (у еур)

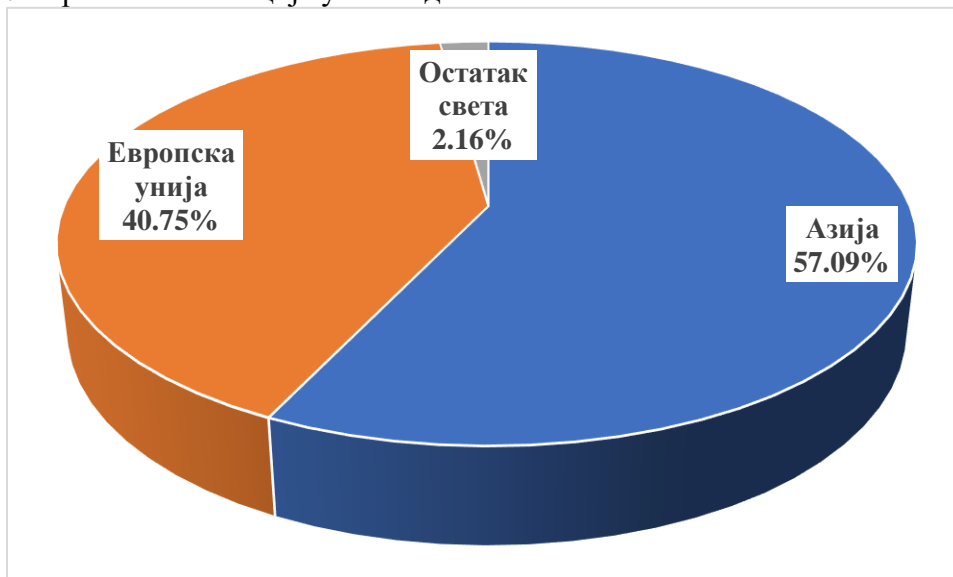
2.2. Обим инвестиционих улагања

Инвестициона улагања у слободним зонама у 2023. години износила су рекордних **980.676.526** евра и у односу на 2022. годину већа су за 16,20%. Корисници слободних зона инвестирали су у куповину земљишта, изградњу и куповину грађевинских објеката, у *know how*, ИТ опрему, лиценце, као и другу најсавременију опрему, чиме је извршен неопходан трансфер савремених технологија.

У слободним зонама је у току 2023. године инвестирао 81 корисник, што је за десет корисника више него у 2022. години. Највећи део инвестиција (57,08%) дошао је из НР Кине и Јапана. Десет корисника слободних зона пореклом из НР Кине, инвестирало је у 2023. години укупно 506.723.690 евра, што у односу на 2022. годину представља пораст инвестиционих улагања компанија пореклом из НР Кине за 21,87%. Корисници из ове земље равномерно су инвестирали у регионе Републике Србије: Војводину, Западну Србију, као и централне и јужне делове Републике Србије.

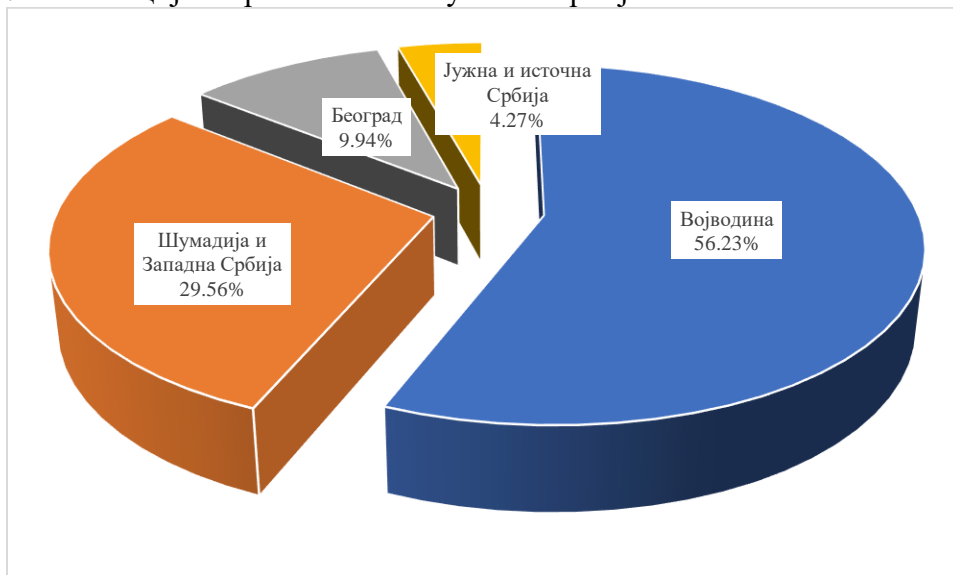
Приметно је да су корисници слободних зона из СР Немачке у истом периоду значајно подигли ниво инвестиција. Компаније пореклом из ове земље укупно су инвестирале 290.720.326 евра, што представља повећање од 2,5 пута у односу на 2022. годину.

Графикон 3. Порекло инвестиција у слободним зонама

Корисници слободних зона су највећим делом (56,23%) инвестирали у регион Војводине и у регион Шумадије и Западне Србије (29,56%).

Графикон 4. Инвестиције по регионима Републике Србије

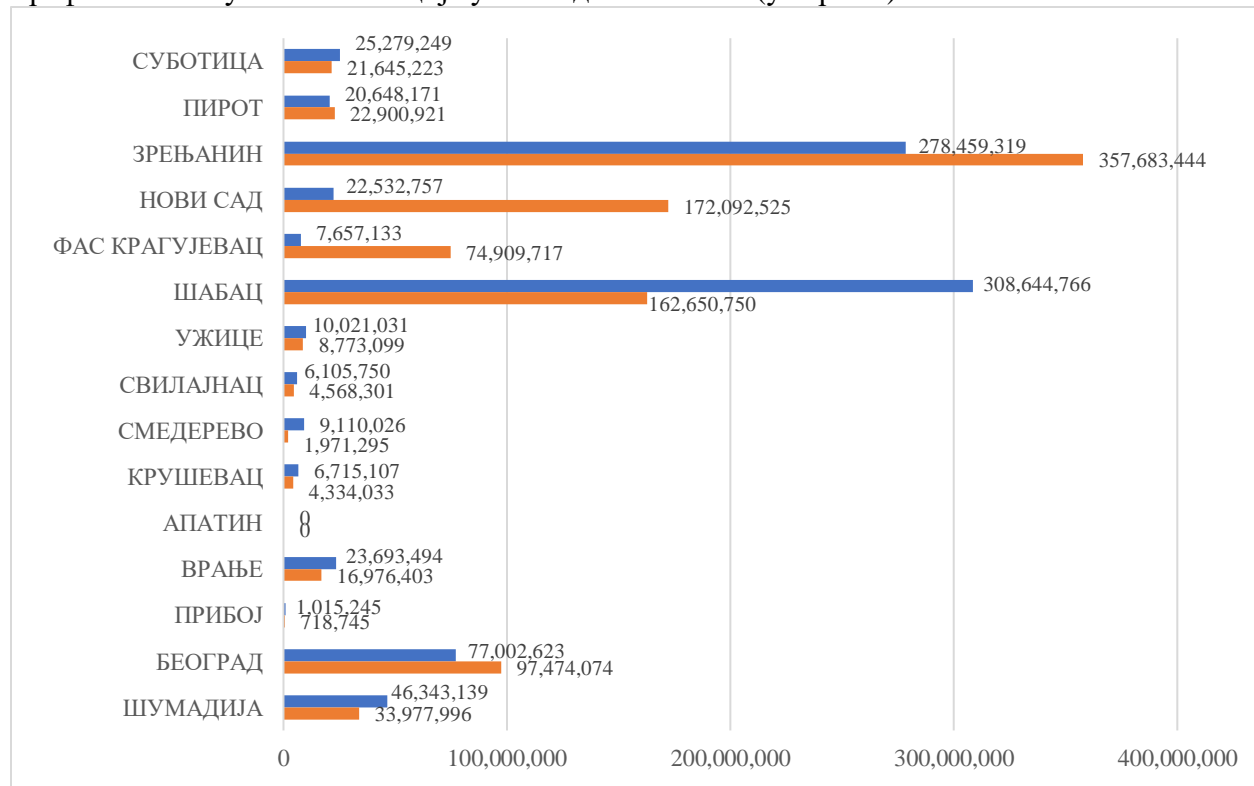

Највећи процентулни пораст инвестиција у претходној години остварен је у Слободној зони „Нови Сад” и „ФАС Слободна зона” у Крагујевцу у којима је у односу на 2022. годину више инвестирано 7,5 пута, односно 9,8 пута респективно.

Највећа инвестициона улагања у претходној години у апсолутном износу од 357.683.444 евра остварена су у Слободној зони „Зрењанин”, чиме је настављено инвестиционо улагање кинеске компаније „*Linglong International Europe*”, која на подручју ове слободне зоне гради прву фабрику аутогума на тлу Европе.

Утицај високог нивоа инвестирања видљив је пре свега у броју запослених у слободним зонама Републике Србије, обзиром да се ова цифра увећала за додатних 1.038 радника, што представља повећање од 2,30% у односу на 2022. годину.

Графикон 5. Укупне инвестиције у слободним зонама (у еврима)

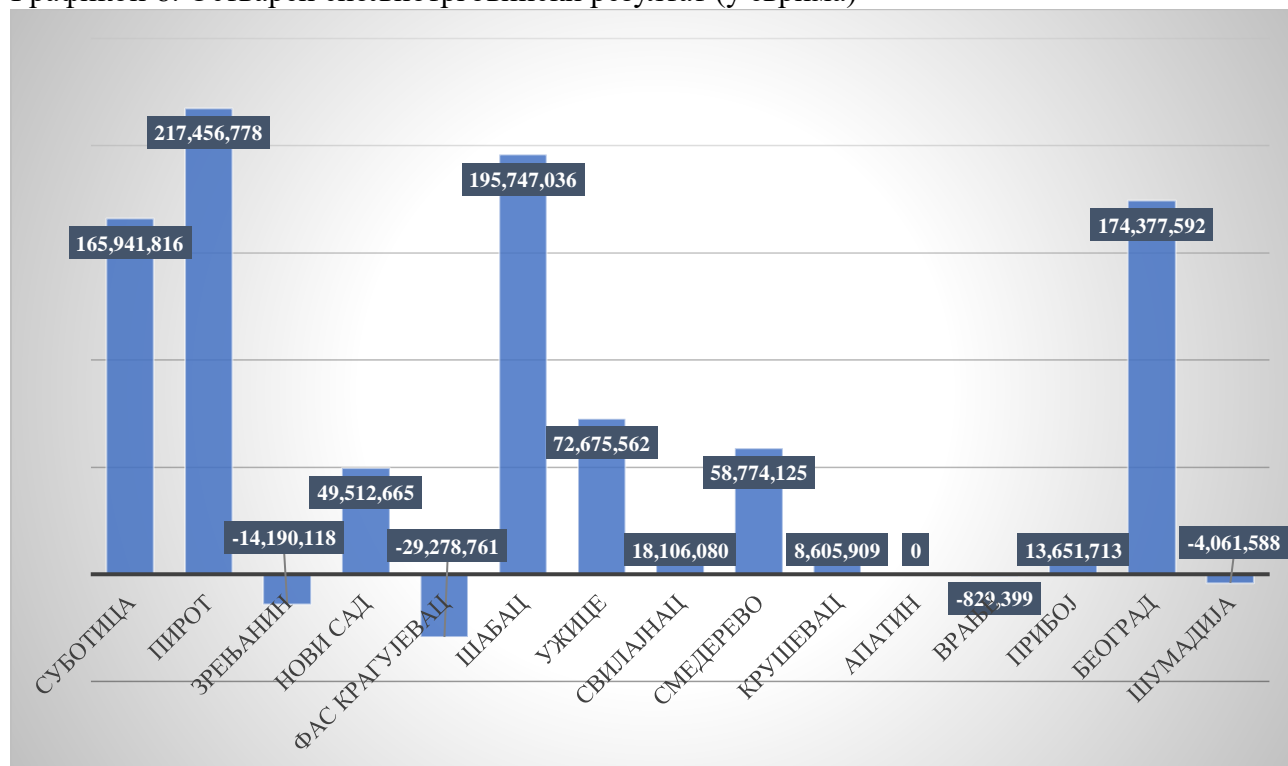
2.3. Спољнотрговински промет

Упркос неповољној геополитичкој ситуацији на тлу Европе, која је изазвана ратним сукобима и политичком нестабилношћу, слободне зоне су у претходној години значајно допринеле спољнотрговинском билансу Републике Србије потврђујући тако један од главних разлога свог постојања. Компаније које послују у слободним зонама оствариле су суфицит у спољнотрговинском пословању у износу од 926.489.410 евра, што је у односу на 2022. годину повећање за додатних 301.434.442 евра (48,23%).

Укупан увоз у слободне зоне је износио 2.911.424.218 евра и то увоз репроматеријала потребног за процес производње 2.618.247.357 евра (89,93%), увоз робе корисника који се баве трговином 109.210.636 евра (3,75%), док је услуга увезено у вредности од 183.966.225 евра (6,32%). Уједно, остварен је извоз у вредности од 3.837.913.628 евра и то извоз производних корисника 3.702.154.399 евра (96,46%), извоз корисника који се баве трговином у износу од 84.248.310 евра (2,20%), док је услуга извезено у вредности од 51.510.920 евра (1,34%). У овој пословној години, увоз у слободним зонама је био већи за 25,14% у односу на 2022. годину, док је у односу на исти период извоз био већи за 30,03%. Највећи суфицит у спољнотрговинском пословању остварила је слободна зона „Пирот” у износу од

217.456.778 евра, затим следе слободне зоне у Шапцу и Београду, које су оствариле суфицит у износу од 195.747.036 и 174.377.592 евра респективно.

Графикон 6: Остварен спољнотрговински резултат (у еврима)

У слободним зонама послују и неке од највећих мултинационалних компанија, које се налазе на листи најуспешнијих извозника у Републици Србији. Тако су међу десет највећих извозника Републике Србије у 2023. години и корисници слободних зона, немачка компанија „ZF”, у слободној зони „Београд”, као и „Tigar Tyres” која припада француској „Michellin Group” и која послује у оквиру слободне зоне у Пироту.

Табела 1. Корисници слободних зона који су остварили највећи извоз у 2023. години

1.	ZF Serbia	Немачка	460.556.188
2.	Tigar Tyres	Француска	454.865.576
3.	Flender	Немачка	255.603.467
4.	Lear Corporation	Сједињене Америчке Државе	229.264.540
5.	Mei Ta Europe	Кина	215.765.335
6.	Minth Automotive Europe	Кина	190.980.365
7.	Valjaonica bakra Sevojno	Србија	182.722.903
8.	Boysen Abgassysteme	Немачка	152.997.114
9.	BMTS Technology	Немачка	135.491.728
10.	Brose	Немачка	132.388.323

2.4. Утицај слободних зона на привредни развој Републике Србије

Слободне зоне су у 2023. години у значајној мери допринеле привредом развоју Републике Србије и тиме поново потврдиле значај овог концепта. Све економске категорије су на историсјком максимуму, упркос чињеници да је претходни период обележен двама глобалним кризама, здравственој и геополитичкој, која је још увек актуелна.

Инвестиционо, 2023. година је најуспешнија година, па је тако инвестирано 137.448.716 евра више у односу на 2022. годину. Инвестирано је у изградњу објеката, куповину земљишта и најсавременије опреме чиме је извршен трансфер технологија, ИТ опрему, одржавање машина и алата и др. Највећи део инвестиција долази из индустријски најразвијених земаља, као што су земље Европске уније, Кине и Јапана, Сједињених Америчких Држава, Швајцарске и др.

Најуспешнија година је остварена и по броју запослених, вредности укупног промета, остварене производње и извоза. Као директна последица инвестиционих улагања је пораст броја запослених. Укупно је на дан 31.12. 2023. године 46.105 радника радило у слободним зонама Републике Србије, што је за 1.038 радника више (2,30%) у односу на 2022. годину. Пораст броја запослених нарочито је био видљив у слободним зонама у Врању, Зрењанину, Шапцу и Слободној зони „Шумадија” у Крагујевцу. Тиме слободне зоне значајно утичу на смањење стопе незапослености на нивоу Републике Србије, а нарочито на смањење незапослености на нивоу локалних самоуправа у којима послују.

Спољнотрговински суфицит које су оствариле компаније које послују у слободним зонама износио је 926.489.410 евра, уз остварени извоз робе и услуга од 3.837.913.628 евра. Повећање извоза од 30,03%, уз покривеност увоза извозом од 131,82% профилише слободне зоне као производне, извозно оријентисане које у значајној мери утичу на спољнотрговински биланс Републике Србије.

Истичемо да се број производних корисника у исто време повећао за пет нових корисника у односу на 2022. годину (4,67%). Укупно је 112 корисника своје производне активности организовало у 2023. години у режиму рада слободних зона. Ови корисници остварили су рекордну производњу, која је у 2023. години износила 3.880.675.499 евра, и у односу на 2022. годину порасла је за 22,17% или за додатних 704.184.986 евра. Посебно је вредност производње порасла у слободним зонама у Београду, Шапцу, Суботици, Новом Саду, Зрењанину, Врању и Слободној зони „Шумадија” у Крагујевцу. Корисници су остварили бројне односе са привредним субјектима ван подручја слободних зона и користили услуге транспорта, шпедиције, грађевинских радова, услуге оплемењивања и дораде, услуге одржавања машина, опреме и алата, заштите на раду, кетеринга и бројне друге услуге чиме су значајно допринели локалном економском развоју, као и развоју националне привреде.

Слободна зона „Суботица” је у 2023. години имала значајан утицај на привреду Републике Србије, нарочито Бачког округа, града Суботице и околине. Вредност производње је износила 697.176.873 евра, па је тако за 175.800.827 евра већа (33,72%) у односу на 2022. годину. Расту производње највише су допринеле немачке компаније „*Flender*” и „*Boysen Abgassysteme*”, које су значајно подигле ниво производње у односу на 2022. годину.

Компаније које послују у слободној зони су пореклом из Европске уније и Сједињених Америчких Држава и највећим делом (99,85%) произведену робу пласирају на

инострано тржиште. Вредност извоза у претходној години из ове слободне зоне била је на максимуму и износила је 711.243.628 евра, што је за 38,03% више него у 2022. години.

Слободна зона значајно утиче на смањење незапослености у граду Суботици, његовој околини и Кикинди. Број запослених радника код корисника слободне зоне је износио 5.337 и то код корисника слободне зоне у Суботици 4.815, док је код корисника „*Zoppas Industries Serb*”, који послује на локацији у Кикинди било запослено 522 радника. Значајан број радника у слободној зони ангажован је из суседних места и околине, чиме је додатно повећана упосленост града и целе Бачке.

Корисници слободне зоне су остварили пословне односе и користили услуге бројних привредних субјеката из околине који послују ван режима рада слободне зоне, од којих су најважније: услуге транспорта и шпедиције, инжењеринга, дораде, услуге активног оплемењивања, ИТ услуге, осигурања објеката, исхране радника, књиговодствене услуге и др.

Слободна зона „Пирот” је у овој пословној години била најуспешнија слободна зона у Републици Србији када се говори о позитивном спољнотрговинском билансу. Остварен је спољнотрговински суфицит у износу од 217.456.778 евра, који је у односу на 2022. годину порастао за додатних 44.434.189 евра (25,68%).

Ова слободна зона је лидер и у броју корисника у режиму рада слободне зоне. У претходној години, укупно 82 корисника је пословне активности обављало у слободној зони.

Број радно ангажованих крајем 2023. године код корисника слободне зоне био је 6.158 и једна је од две слободне зоне која запошљава више од 6.000 радника. Имајући у виду да се простире на локацији у Пироту, Димитровграду и Бабушници, ова слободна зона има значајну улогу и позитиван утицај на привреду југоисточног дела земље.

Вредност остварене производње је смањена за 14,61%, док је извоз произведене робе повећан за 5,38%.

Главни програм у Слободној зони „Пирот” је производња путничких и скутер гума компаније „*Tigar Tyres*” чији се производи извозе на тржишта Европе, Африке и Блиског Истока. Услуге које није у могућности да пружи својим корисницима, слободна зона обезбеђује од других привредних субјеката са подручја општине Пирот. Ова сарадња је нарочито изражена у области грађевинарства где су пројектанти и извођачи радова у слободној зони локалне фирме. Пословима царинског посредовања бави се, поред слободне зоне, десетак шпедитерских фирми из Пирота, Димитровграда, Ниша и Београда.

За Слободну зону „Зрењанин” је 2023. година била најуспешнија од оснивања. Настављена су висока инвестициона улагања из претходних година, па је тако ова слободна зона била лидер међу зонама у привученим страним директним инвестицијама. Укупно је инвестирано 357.683.444 евра, што је за 28,45% више него у 2022. години.

Најважнија улагања се односе пре свега на улагања кинеске компаније „*Linglong International Europe*”, која на подручју слободне зоне отвара своју прву фабрику аутогума у Европи. Инвестициона улагања од 636.142.763 евра у претходне две године допринела су повећању осталих економских категорија.

Остварен је рекордан промет робе и услуга у вредности од 330.970.632 евра, што је за 95,02% више него у 2022. години. Томе је допринело повећање уноса у слободне зоне за 171,02%, износа робе из слободне зоне за 47,66%, реализације услуга без активног оплемењивања за 121,80%, као и промета робе унутар зоне за 149,14%.

Вредност остварене производње је такође била на рекордном нивоу и износила је 130.063.249 евра и у односу на 2022. годину била је већа за 26,25%, од чега је извоз произведене робе био већи за 48,59%.

У слободној зони је у 2023. години било запослено укупно 4.521 радника и додатно је број радно ангажованих порастао за 3,13% у односу на 2022. годину. Набавка робе са подручја ван зоне односи се на испоручиоце смоле, палета, иверице, фолија, подножја за каду, стопица, катализатора, као и картонске амбалаже. Ван слободне зоне, за потребе корисника, набављају се заштитна одела, ПВЦ елементи, храна за запослене, металне конструкције, дрвене конструкције, те разни потрошни и режијски материјали. Поред тога, користе се и услуге обезбеђења, као и превоза за запослене. Постоји низ добављача са територије Републике Србије који својим производима учествују у финалним производима који се израђују у Слободној зони „Зрењанин”.

У Слободној зони „Нови Сад” је у 2023. години било значајнијих улагања, инвестирано је укупно 172.092.525 евра. Постојећи производни корисници су имали инвестициона улагања у нову опрему као и реконструкцију и проширење постојећег пословног простора, затим у одржавање, ИТ опрему, лиценце и софтвере, линије за производњу и др. Најзначајнија улагања оствариле су немачке компаније „*Continental Automotive Serbia*” и „*BMTS Technology*” као и јапанска компанија „*Nidec*”. Позитивни ефекти ових улагања тек се очекују у наредном периоду и огледаће се, пре свега, у порасту броја запослених у слободној зони, трансферу савремених технологија и додатном активирању привреде и изван граница слободне зоне.

Посебно се истиче чињеница да је вредност производње у 2023. години износила 445.040.369 евра и у односу на 2022. годину је била већа за 70,30%, као и да је извоз робе произведене у слободној зони био више него удвостручен, док је вредност промета била већа за 60,08%.

Корисници слободне зоне обављају пословне активности и са привредним субјектима изван подручја слободне зоне. Користе се услуге транспорта радника, материјала, и готових производа, затим услуге саветовања и безбедности на раду, монтаже и одржавања опреме, програмирања опреме, пуњења, паковања и друге услуге.

„ФАС Слободна зона” Крагујевац је у 2023. години остварила мање успешне резултате у односу на 2022. годину и тиме наставила пад у резултатима из претходног периода. Разлог лежи у чињеници да се модел аутомобила, ФИАТ 500Л, без значајнијих измена производи једанаесту годину за редом и да су сви корисници слободне зоне кооперанти италијанске компаније и директно зависе од пословања ФИАТ-а. Ипак, у слободној зони су у претходној години инвестирана значајна средства, од 74.909.717 евра, чиме је подигнут ниво инвестиција од скоро десет пута у односу на 2022. годину. Пословање „ФАС Слободна зона” је упркос слабијим резултатима имало значајан утицај на пословање привредних субјеката који послују у Републици Србији. Привредне гране на које је остварен значајан ефекат су: енергетика, транспорт, професионалне услуге, грађевинарство, угоститељство, индустрија обраде секундарних сировина, итд.

Слободна зона „Шабац” је остварила значајне резултате и бележи раст свих економских показатеља. У току 2023. године, постала је четврта најуспешнија слободна зона ако се гледа вредност укупног промета робе и услуга, чиме су валоризована инвестициона

улагања из претходних година. И у 2023. години, слободна зона је привукла 162.650.750 евра инвестиција, од чега су најактивније биле кинеска компанија „*Mint Automotive Europe*”, као и немачке компаније „*Bizerba*” и „*Hansgrohe*”, које послују на локацији у Ваљеву.

Као директна последица високих инвестиционих улагања је повећан је број радника за додатних 790. Крајем 2023. године у слободној зони радило је 6.510 радника, што у односу на 2022. годину представља повећање од 13,81%, па је тако ова слободна зона постала лидер међу зонама када говоримо о броју запослених.

Остварен је суфицит у спољнотрговинском пословању у износу од 195.747.036 евра који је у односу на 2022. годину додатно порастао за 118.354.818 евра.

Вредност остварене производње већа је за 78,30% и износи 526.288.153 евра, док је извоз производних корисника порастао за 120,55% и износи 474.577.223 евра. Највећи део производње (98,50%), корисници су пласирали на инострано тржиште.

Корисници слободне зоне користе бројне услуге привредних субјеката који послују ван режима слободне зоне, нарочито градова Шапца, Инђије, Руме, Лознице и Ваљева, као што су: услуге извођења грађевинских радова, услуге транспорта, шпедиције, превоза радника, услуге кетеринга, заштите на раду и друге.

Слободна зона „Ужице” остварила је мање успешне резултате него у 2022. години.

Вредност остварене производње је у односу на претходну годину мања за 13,46%, док је вредност извоза мања за 19,36%, уз пад промета робе и услуга од 14,62%. Ипак, ниво запослености је одржан уз стандардан ниво инвестиција које ова слободна зона остварује у претходним годинама.

Остварени спољнотрговински суфицит у износу од 72.675.562 евра у значајној мери доприноси спољнотрговинском билансу Републике Србије.

Корисници зоне за потребе набавке сировина, репроматеријала, резервних делова, израде алата као и одржавања опреме, послују са 250 добављача са подручја града Ужица и околине. С обзиром да су корисници зоне извозно оријентисани и да дневно преко 40 камиона улази и излази из слободне зоне, евидентно је ангажовање предузећа која се баве транспортом. Поред наведеног, корисник зоне „Ваљаоница бакра” је највећи добављач наменске индустрије „Први партизан” из Ужица. Слободна зона, а нарочито корисници зоне, компаније „Ваљаоница бакра” и „Импол Севал”, представљају ослонац читавог Златиборског округа.

У **Слободној зони „Свилајнац”** су у 2023. години остварени позитивни резултати у бројним економским категоријама, што слободну зону профилише као покретач развоја општине Свилајнац и читавог Поморавског управног округа.

Корисници, пореклом из Републике Србије, Савезне Републике Немачке, Италије и Швајцарске остварили су позитиван спољнотрговински биланс у износу од 18.106.080 евра, чиме је суфицит у односу на 2022. годину повећан за 37,35%. Остварени суфицит у спољнотрговинском пословању последица је повећања извоза за 13,54% у односу на 2022. годину.

Привредни субјекти који послују у слободној зони сарађују са пословним партнерима ван зоне тако што користе услуге транспорта, шпедиције, услуге оплемењивања, дораде и слично. Нарочито је то случај код компаније „*Alpha Technics*” која користи услуге фарбања, машинске обраде, цинковања, савијања, пескарења, антикорозивне заштите челичних конструкција и сл. изван зоне, чиме додатно подстиче локалну привреду. Корисници

слободне зоне, пре свега немачка компанија „*Vossloh-Schwabe Serbia*” користе бенефите концепта дуалног образовања, па се 2023. године већ шеста генерација ученика средње школе у Свилајнцу оспособљавала за рад у овим компанијама. Осим тога, у циљу обављања стручне праксе код корисника слободне зоне, потписан је и уговор о пословно-техничкој сарадњи са три факултета.

Слободна зона „Смедерево” представља један од мотора развоја града и целокупног Подунавског округа. У 2023. години остварен је суфицит у износу од 58.774.125 евра, чиме слободна зона доприноси позитивном спољнотрговинском пословању на националном нивоу. Остварени промет робе и услуга већи је за 6,37%, док је вредност извоза већа за 4,43% у односу на 2022. годину.

Слободна зона у Смедереву је једна од пет слободних зона у Републици Србији, које запошљавају више од 5.000 радника, и тиме доприноси рекордно ниској стопи незапослености у граду Смедереву. Као последица инвестиционих улагања у претходном периоду, порасла је и вредност остварене производње у износу од 159.817.979 евра, што је повећање за 1,81% у односу на 2022. годину.

Компаније „*Metech*”, „*PKC Wiring Systems*” и „*Kaizen*”, успешно примењују усвојен систем дуалног образовања и на тај начин привлаче нова лица за рад у производним постројењима.

Корисници ове слободне зоне у свом пословању врше и активно оплемењивање, односно дораду полупроизвода и финалних производа ван зоне, пре свега услужне обраде металних полупроизвода, услуге сечења, пескирања, лакирања и fine дораде полупроизвода од метала и пластике. У Слободној зони „Смедерево” послује шест компанија у области металне индустрије. Захваљујући управо овој чињеници, остварена је кооперација не само међу корисницима слободне зоне, већ и у сектору малих и средњих предузећа изван подручја слободне зоне.

Слободна зона „Крушевац” је у односу на 2022. годину остварила успешније резултате него претходних година. Остварен је суфицит у спољнотрговинском пословању у износу од 8.605.909 евра, вредност остварене производње већа је за 4,74%, вредност промета робе и услуга порасла је за 14,44%, док је забележен и благ пораст запослености од 0,56%. Слободна зона је лидер међу зонама у процентуалном учешћу домаћег репроматеријала у процесу производње и једина је зона у којој домаћи репроматеријал у процесу производње учествује више него инострани. Домаћи репроматеријал у укупно утрошеном репроматеријалу учествује са 52,03%.

У слободној зони се производе гуме за тракторе, прикључна возила, мотокултиваторе, грађевинске машине, скутере и бицикле, пиротехничка средства, заштитна опрема, производи од текстила и одећа. Корисници слободне зоне користе услуге шпедитерских предузећа, услуге транспорта, одржавања машина, опреме и објеката као и услуге предузећа која послују изван граница слободне зоне, а која врше услуге активног оплемењивања за кориснике слободне зоне.

У Слободној зони „**Врање**” у 2023. години корисници слободне зоне су по први пут отпочели процес производње. Кинеске компаније „*Xingyu Automotive Lighting Systems*” и нови корисник „*Yusei Machinery*” су оствариле вредност производње од 10.592.929 евра. За потребе изградње објекта новог корисника ангажоване су домаће компаније, чиме је додатно

успелена домаћа привреда. У слободној зони је у току пословне године било запослено 333 радника, што у односу на 2022. годину представља повећање за више од три пута. Највећи део производње пласира се на инострано тржиште (99,47%), док се мали део у износу од 34.447 евра (0,53%) пласира на тржиште Републике Србије.

Слободна зона „Прибој” је у 2023. години остварила успешне пословне резултате. Корисници ове слободне зоне су остварили суфицит у спољнотрговинском пословању у износу од 13.651.713 евра што је у односу на 2022. годину додатно увећање за 2.063.601 евра. Слободна зона је лидер међу зонама у покривености увоза извозом, имајући у виду да је овај показатељ у овој години више него дуплиран. Слободна зона у Прибоју је једна од слободних зона која највише троши домаћи репроматеријал у процесу производње. У претходној години домаћи репроматеријал учествовао је са 34,44% у укупно утрошеном репроматеријалу.

Остварен је и раст у вредности остварене производње за 9,80%, док је у односу на 2022. годину извоз повећан за 12,24%. Највећи део произведене робе, корисници пласирају на инострано тржиште (91,78%), док се мањи део (8,22%) пласира на тржиште Републике Србије и унутар зоне.

Такође, корисници слободне зоне користе услуге привредних субјеката са територије града Прибоја и околине, и то услуге транспорта, банака, књиговодствене услуге, као и услуге оплемењивања и дораде за кориснике слободне зоне.

Слободна зона „Београд” је и у 2023. години била најуспешнија слободна зона у вредности оствареног промета робе и услуга, вредности производње и извоза. У овој слободној зони остварен је највећи промет робе и услуга, у вредности од 1.489.344.027 евра, што представља повећање од 30,40% у односу на 2022. годину. Успешни резултати последица су вишегодишњег улагања и прилива директних страних инвестиција. Тако је и ове пословне године инвестирано 97.474.074 евра, што представља повећање од 26,59% у односу на 2022. годину. Највећи део инвестиција (98,15%), долази из немачких компанија „ZF Serbia”, „Brose” и „MTU Maintenance Serbia”. Компанија „ZF Serbia” пореклом из немачког града Фридрихсхафена, која послује на локацији у Панчеву, налази се на листи десет најуспешнијих извозника из Републике Србије.

Број запослених у овој слободној зони је на историјском максимуму, 5.350 радника је било запослено на дан 31.12. 2023. године, што представља повећање од 1,34% у односу на 2022. годину. Део потреба за младом радном снагом задовољен је сарадњом са образовним институцијама, општинама града Београда, општином Стара Пазова као и градом Панчевом. Увођење радне снаге у посао, пратили су програми едукације који су се спроводили у земљи и иностранству.

Значајни су и резултати које је слободна зона остварила у спољнотрговинском пословању. Остварен је суфицит у износу од 174.377.592 евра, који је у односу на 2022. годину додатно порастао за 39,18%.

Остварена је производња у вредности од 841.920.040 евра и у односу на 2022. годину порасла је за 40,53% и највећим делом (99,31%) је пласирана на инострано тржиште.

Корисници слободне зоне одржавали су стабилан ланац снабдевања како са добављачима тако и са пружаоцима услуга са домаћег тржишта. Повећан обим пословања омогућио је да се постојећи ланац прошири новим добављачима, чиме је извршен значајан утицај на развој привредних делатности изван подручја слободне зоне, као и повећање запослености у окружењу. Домаћи привредни субјекти су обављали производне и услужне

активности за потребе корисника слободне зоне, као што су услуге сервисирања опреме и алата, кетеринга, здравствене заштите запослених и сл. Корисници зоне, поред услуга шпедиције и транспорта, су ангажовали домаће привредне субјекте и за потребе складиштења отпада, противпожарне заштите, као и у сврху консалтинга, обука, стручних анализа и слично.

Слободна зона „Шумадија” је најмлађа слободна зона у Републици Србији, а у 2023. години је у многим економским категоријама превазишла „ФАС“ слободну зону у Крагујевцу која послује од 2009. године.

Број запослених код корисника ове слободне зоне је у односу на 2022. годину порастао за додатних 1.047 радника (104,08%). Кинеске компаније које послују у слободној зони „*Shenchi Automotive Parts*”, „*Yanfeng Seating*” и „*Yanfeng International Automotive Technology*” подигле су ниво производње за 89,39% у односу на 2022. годину, вредност извоза за 91,50%, док је одржан стабилан ниво инвестиција од 33.977.996 евра.

Највећи део производње (91,58%) корисници пласирају на инострано тржиште, мањи део (8,02%) унутар слободне зоне, док се најмањи део (0,41%) пласира на тржиште Републике Србије, чиме се и најмлађа слободна зона профилише као извозно оријентисана слободна зона. Успешни резултати постављају зону на место развоја Шумадије и града Крагујевца, амортизујући пад у економским категоријама друге слободне зоне у граду, „ФАС” слободне зоне, која у претходном периоду бележи мање успешне резултате.

III Пословање привредних друштава за управљање слободним зонама

Према подацима из достављених извештаја за 2023. годину, укупни остварени приходи привредних друштава за управљање слободним зонама износили су 812.599.434,00 динара, расходи 744.660.002,00 динар, а остварена нето добит 67.939.432,00 динара.

У односу на 2022. годину, приходи су били мањи за 17,51%, расходи за 17,90%, док је укупна нето добит била мања за 13,05%.

Назив привредног друштва за управљање Слободном зоном „Суботица” је **Друштво са ограниченом одговорношћу за управљање Слободном зоном „Суботица”**, са седиштем у Суботици, ул. Батинска бр. 94, ПИБ: 100852839, матични број: 08625689.

Град Суботица учествује са 83,7088% у оснивачком капиталу, „АТБ Север” а.д. Суботица учествује са 12,6022%, док сви остали оснивачи, и то: „Јавна складишта” д.о.о. за складиштење робе Суботица, „Adam-Šped System doo za transport i špediciju Subotica”, „Зоркакоп” Суботица, „Магнотрон” д.о.о. Суботица, „Pan-Trade” д.о.о. Суботица, Вучинић Саша и Аутономна покрајина Војводине учествују са по 0,527% у оснивачком капиталу.

Привредно друштво управља слободном зоном укупне површине 100ha 64a 47m², која се простире на локацији у Суботици на површини од 76a 09a 72m², на локацији у општини Кикинда на површини од 3ha 18a 43m², на локацији у општини Сента на површини од 7ha 93a 95m² и на локацији у општини Кањижа на површини од 13ha 42a 37m².

Привредно друштво у коме је запослено 12 радника, остварило је укупне приходе 127.988.000,00 динара, расходи су износили 121.708.000,00 динара, а остварена нето добит 6.280.000,00 динара. У односу на 2022. годину нето добит је била мања за 62,81%.

Назив привредног друштва за управљање Слободном зоном „Пирот” је **„Слободна зона Пирот” а.д. Пирот**, ул. Николе Пашића бб, ПИБ: 100185123, матични број: 17108522.

Улог града Пирот износи 85,96%, улог „Невеа Global”, д.о.о. Београд износи 7,35%, улог „Униметал” д.о.о. Пирот износи 4,29%, Слободне зоне „Пирот” 1,97%, док улог „Прогрес” д.о.о. Пирот износи 0,43%.

Привредно друштво управља слободном зоном укупне површине 139ха 95а 15м², која се простире на локацији у граду Пироту на површини од 127ха 20а 82м², подручју општине Димитровград на површини од 4ха 85а 66м², као и на подручју општине Бабушница на површини од 7ха 88а 67м².

Привредно друштво у коме је запослено 44 радника, остварило је укупне приходе у износу од 382.509.259,00 динара, расходи су износили 361.810.542,00 динара, а остварена нето добит 20.698.717,00 динара. У односу на 2022. годину нето добит је била мања за 30,55%.

Назив привредног друштва за управљање Слободном зоном „Зрењанин” је **Друштво са ограниченом одговорношћу за управљање Слободном зоном „Зрењанин”**, са седиштем у Зрењанину, ул. Цветна бр. 1, ПИБ: 103803745, матични број: 20019778.

Оснивачки улог компаније „Kolpa” д.о.о. Зрењанин износи 90,00%, док је удео града Зрењанина у оснивачком капиталу 10,00%.

Привредно друштво запошљава три радника и управља слободном зоном површине 492ха 76а 93м².

Ово привредно друштво је у 2023. години остварило укупне приходе у износу од 22.002.151,00 динара, док су расходи износили 14.790.167,00 динара, а остварена нето добит 7.211.984,00 динара. У односу на 2022. годину нето добит је била већа за 64,70%.

Назив привредног друштва за управљање Слободном зоном „Нови Сад” је **„Слободна зона Нови Сад” д.о.о. Нови Сад**, ул. Бајчи Жилинског бр. 5а, ПИБ: 104787812, матични број: 20238526.

Удео оснивача „Јавно складиште слободна царинска зона Нови Сад” а.д. Нови Сад у оснивачком капиталу друштва износи 75,00%, док физичко лице Стефан Возаб учествује са 25,00% у оснивачком капиталу.

Површина Слободне зоне „Нови Сад” обухвата територију укупне површине 203ха 34а 78м².

Ово привредно друштво, у коме је запослено 18 радника, имало је укупне приходе у износу од 122.564.752,00 динара, док су расходи износили 115.806.692,00 динара, а остварена нето добит 6.758.060,00 динара. У односу на 2022. годину нето добит је била већа за 8,91%.

Назив привредног друштва за управљање слободном зоном „ФАС Слободна зона” је **„СЗ ФАС” д.о.о. Крагујевац**, ул. Косовска бр. 4, ПИБ: 106270251, матични број: 20567279.

Оснивач овог привредног друштва је предузеће „FCA Srbija” д.о.о. Крагујевац. Привредно друштво управља слободном зоном укупне површине 176ха 45а 62м².

„ФАС Слободна зона” д.о.о. је остварила укупне приходе 2.812.000,00 динара, расходи су износили 2.822.000,00 динара и остварен је нето губитак од 10.000,00 динара. У односу на 2022. годину нето губитак је већи за 29,87%.

Назив привредног друштва за управљање Слободном зоном „Шабац” је „**Слободна зона Шабац**” д.о.о. Шабац, ул. Господар Јевремова 6, ПИБ:106312637, матични број: 20576049.

Оснивач привредног друштва за управљање слободном зоном је град Шабац.

Површина Слободне зоне „Шабац” износи 513ha 23a 92m² и простире се на подручју града Шапца на површини од 333ha 22a 99m², општине Рума на површини од 48ha 06a 87m², општине Лозница на површини од 38ha 32a 54m², на подручју општине Инђија на површини од 68ha 74a 52m², као и на локацији града Ваљева на површини од 24ha 87a 00m².

Друштво за управљање слободном зоном у коме је запослено пет радника, остварило је укупне приходе у износу од 25.723.348,00 динара, док су расходи износили 24.998.276,00 динара, а остварена је нето добит од 725.071,00 динара. У односу на 2022. годину нето добит је већа шест пута.

Назив привредног друштва за управљање Слободном зоном „Ужице” је „**Слободна зона Ужице**” д.о.о. Севојно, ул. Првомајска бб, ПИБ: 106554104, матични број: 20630051.

Оснивачи слободне зоне, град Ужице, „Ваљаоница бакра Севојно” а.д. Севојно и „Импол Севал ваљаоница алуминијума” а.д. Севојно учествују са по 33,33% у основном капиталу друштва.

Површина Слободне зоне „Ужице” износи 55ha 38a 52m².

Наведено привредно друштво у коме је запослено осам радника, имало је укупне приходе 21.278.000,00 динара, расходи су износили 22.866.000,00 динара, а остварен је нето губитак од 1.588.000,00 динара.

Назив привредног друштва за управљање Слободном зоном „Свилајнац” је „**Привредно друштво за управљање Слободном зоном Свилајнац**” д.о.о. Свилајнац, ул. Светог Саве бр. 102, ПИБ: 107229875, матични број: 20759623.

Оснивач овог привредног друштва је општина Свилајнац.

Површина слободне зоне којом управља привредно друштво износи 57ha 33a 73m² и целокупна се простире на подручју општине Свилајнац.

Наведено привредно друштво у коме су запослена два радника, имало је укупне приходе 5.681.904,00 динара, док су расходи износили 5.786.870,00 динара, тако да је остварен нето губитак од 104.966,00 динара.

Назив привредног друштва за управљање Слободном зоном „Смедерево” је „**Слободна зона Смедерево**” д.о.о. Смедерево, ул. Ђуре Салаја бр. 17, ПИБ: 107438283, матични број: 20802715.

Оснивачи, град Смедерево и предузеће „Metech” д.о.о. Смедерево имају по 30,00% удела, док остали оснивачи: „Тomi Trade” д.о.о. Смедерево, „Profiweld” д.о.о. Смедерево, „Inter-Mehanika” д.о.о. Скореновац и „Nafta” а.д. Београд, учествују са по 10,00% у основном капиталу друштва.

Површина Слободне зоне „Смедерево” износи 545ha 80a 73m² и простире се на подручју града Смедерева на површини од 540ha 52a 44m² и на територији града Пожаревца на површини од 5ha 28a 29m².

Привредно друштво запошљава једног радника, остварило је укупне приходе у износу од 26.133.489,00 динара, док су расходи износили 13.009.380,00 динара, тако да је остварена нето добит од 13.124.109,00 динара. У односу на 2022. годину нето добит је била идентична.

Назив привредног друштва за управљање Слободном зоном „Крушевац” је **„Слободна зона Крушевац” д.о.о. Крушевац**, ул. Паруновачка бр. 18V, ПИБ: 107508760, матични број: 20817526.

Оснивач слободне зоне град Крушевац учествује са 40,00%, док „Мерима Тренд” д.о.о. Крушевац и „Тгауал Коргогасија” а.д. Крушевац учествују са по 30,00% у основном капиталу привредног друштва.

Површина Слободне зоне „Крушевац” износи 127ha 39a 18m² и простире се на локацији у граду Крушевцу на површини од 116ha 61a 50m² као и на локацији у граду Краљево на површини од 10ha 77a 68m².

Наведено привредно друштво у коме су запослена два радника, имало је укупне приходе 5.704.174,00 динара, док су расходи износили 4.770.137,00 динара, тако да је остварена нето добит од 934.037,00 динара. У односу на 2022. годину нето добит је била већа за 44,05%.

Назив привредног друштва за управљање Слободном зоном „Апатин” је **„Слободна зона Апатин” д.о.о. Апатин**, ул. Српских владара бр. 29, ПИБ: 108204648, матични број: 20951931.

Оснивач слободне зоне је општина Апатин са уделом од 100%.

Површина Слободне зоне „Апатин” износи 122ha 17a 04m² и цело подручје зоне се налази на локацији општине Апатин.

Наведено привредно друштво у коме су запослена два радника, имало је укупне приходе 3.757.061,00 динара, док су расходи износили 3.752.157,00 динара, тако да је остварен нето добитак од 4.903,00 динара. У односу на 2022. годину нето добит је била мања за 39,82%.

Назив привредног друштва за управљање Слободном зоном „Врање” је **„Слободна зона Врање” д.о.о. Врање**, ул. Милентија Поповића бр. 1, ламела 5, ПИБ: 108023766, матични број: 20917962.

Оснивач овог привредног друштва је град Врање са уделом од 100%.

Површина Слободне зоне „Врање” износи 132ha 99a 99m² и простире се на локацији у граду Врању на површини од 123ha 93a 30m² као и на локацији у граду Нишу на површини од 9ha 6a 69m².

Наведено привредно друштво у коме је запослено пет радника, имало је укупне приходе 12.381.346,00 динара, док су расходи износили 11.584.130,00 динара, тако да је остварена нето добит од 797.215,00 динара. У односу на 2022. годину нето добит је била већа за 66,03%.

Назив привредног друштва за управљање Слободном зоном „Прибој” је **„Слободна зона Прибој” д.о.о. Прибој**, ул. 12. јануара бр. 5/2, ПИБ: 108940370, матични број: 21097110.

Оснивач овог привредног друштва је град Прибој са 100% уделом.

Површина Слободне зоне „Прибој” износи 26ha 90a 69m².

Наведено привредно друштво у коме је запослено 15 радника, имало је укупне приходе 16.296.222,00 динара, док су расходи износили 21.412.400,00 динара, тако да је остварен нето губитак од 5.116.178,00 динара.

Назив привредног друштва за управљање Слободном зоном „Београд” је „Слободна зона Београд 2015” д.о.о. Београд-Палилула, ул. Омладинских бригада 866, ПИБ: 109168166, матични број: 21136492.

Оснивач овог привредног друштва је град Београд.

Површина Слободне зоне „Београд” износи 205ha 78a 00m² и простире се на локацији у Београду на површини од 98ha 31a 44m², на локацији у Панчеву на површини од 81ha 77a 84m² и на подручју општине Стара Пазова на површини од 25ha 68a 72m².

Наведено привредно друштво у коме су запослена два радника, имало је укупне приходе 25.115.728,00 динара, док су расходи износили 9.330.248,00 динара, тако да је остварена нето добит од 15.785.479,00 динара. У односу на 2022. годину нето добит је била већа 14 пута.

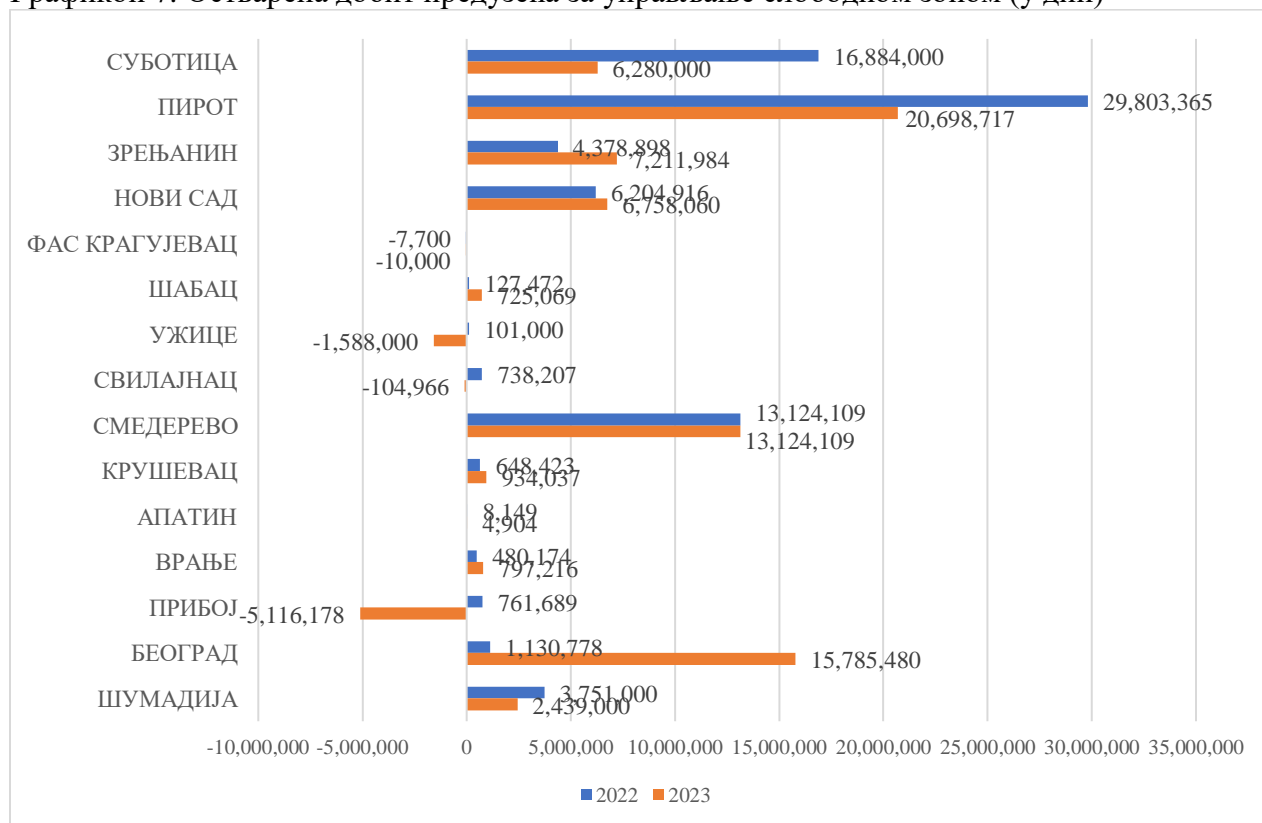
Назив привредног друштва за управљање Слободном зоном „Шумадија” је „Слободна зона Шумадија” д.о.о. Крагујевац, ул. Трг Тополиваца бр. 4, ПИБ: 111370115, матични број: 21470872.

Оснивач овог привредног друштва је град Крагујевац.

Површина Слободне зоне „Шумадија” износи 21ha 80a 00m².

Наведено привредно друштво у коме су запослена четири радника, имало је укупне приходе 12.652.000,00 динара, док су расходи износили 10.213.000,00 динара, тако да је остварена нето добит од 2.439.000,00 динара. У односу на 2022. годину нето добит је била мања за 34,98%.

Графикон 7. Остварена добит предузећа за управљање слободном зоном (у дин)

IV Пословање корисника слободних зона

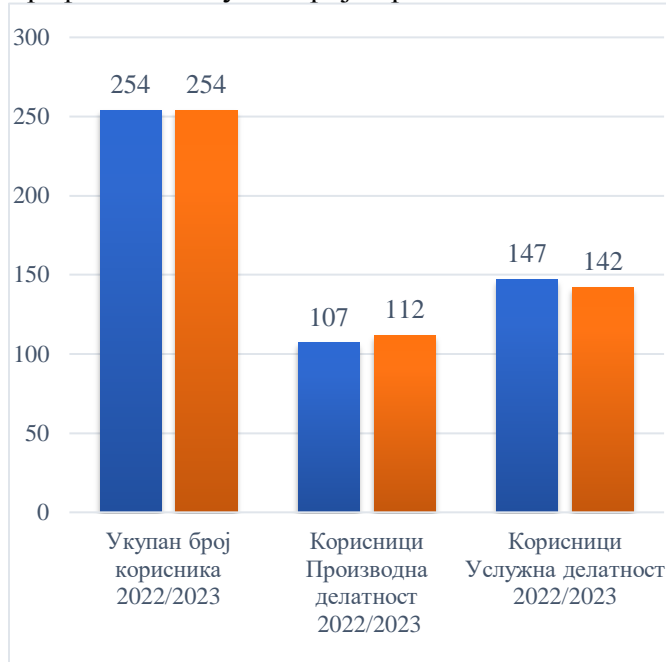
4.1. Број и структура корисника

У слободним зонама Републике Србије у 2023. години пословало је 254 корисника, од чега 204 домаћа корисника и 50 страних. У односу на 2022. годину укупан број корисника није се мењао док је број производних компанија порастао на 112 (44,09%), а 142 корисника (55,01%) се бавило услужном делатношћу.

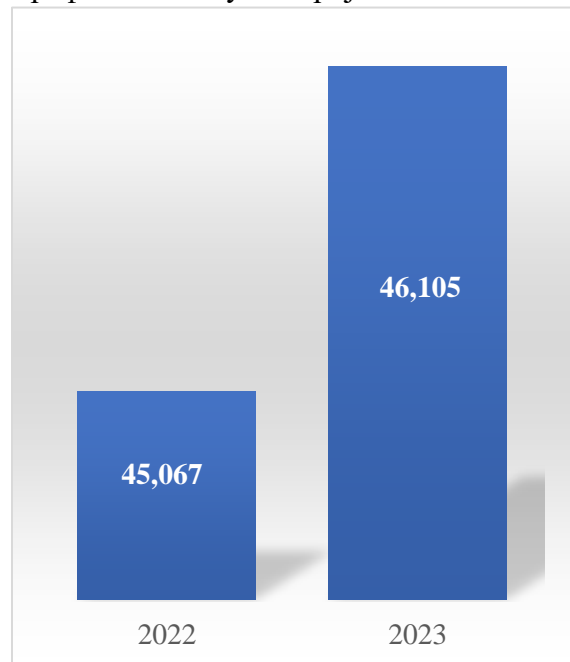
Укупан број запослених код корисника зона био је 46.105 и упркос неповољној геополитичкој ситуацији која је обележила 2023. годину додатно је порастао за 1.038 радника (2,30%).

Највећи број новозапослених је био код корисника који се баве производњом, 45.122 радника (97,87%), што уз ниво вредности производње и извоза, слободне зоне профилише као производне слободне зоне које су извозно оријентисане. Мањи број, 983 радника (2,13%), је било запослено код корисника који се баве услужном делатношћу.

Графикон 8. Укупан број корисника

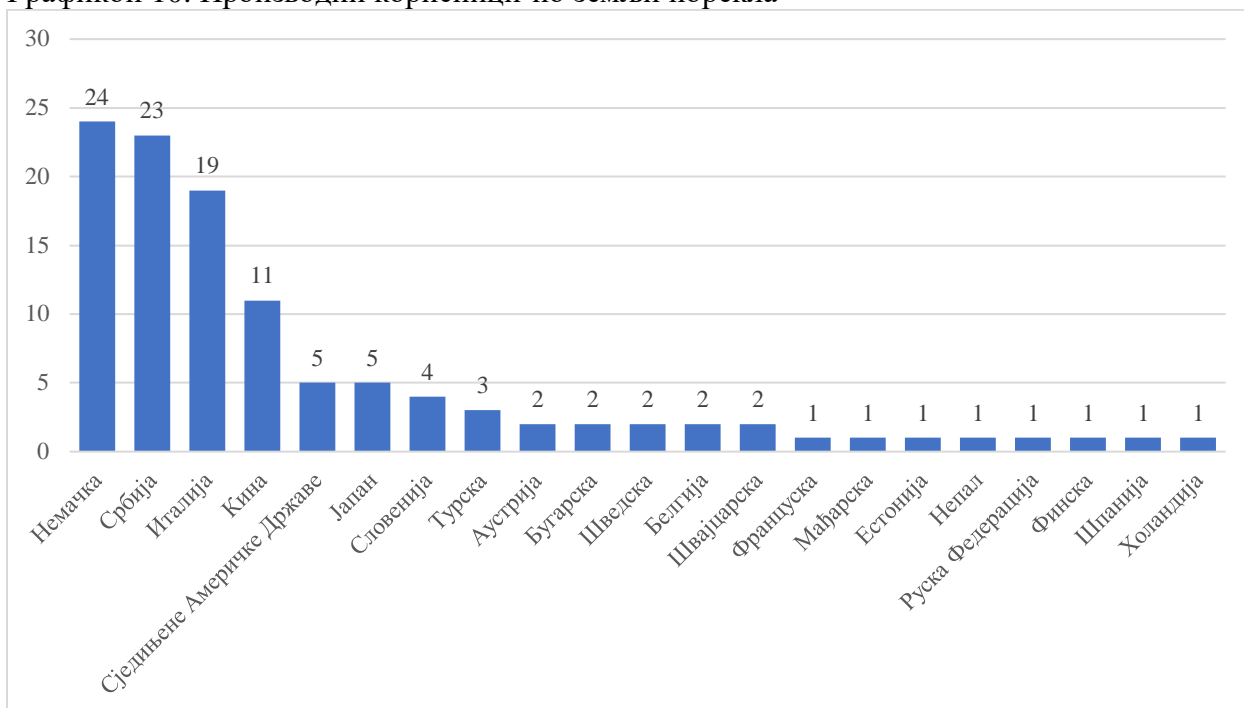

Графикон 9. Укупан број запослених

У режиму рада слободне зоне је у претходној години пословало 112 производних корисника из 21 земље, са три континента. Највише производних корисника долази из Савезне Републике Немачке, 24, затим следе корисници пореклом из Републике Србије и Италије. Из Републике Србије послују 23 корисника, док је из Италије 19 корисника у режиму рада слободне зоне. Приметан је пораст броја кинеских компанија у слободним зонама уз равномерну распоређеност од севера до југа земље, чак 11 великих кинеских производних компанија.

Графикон 10: Производни корисници-по земљи порекла

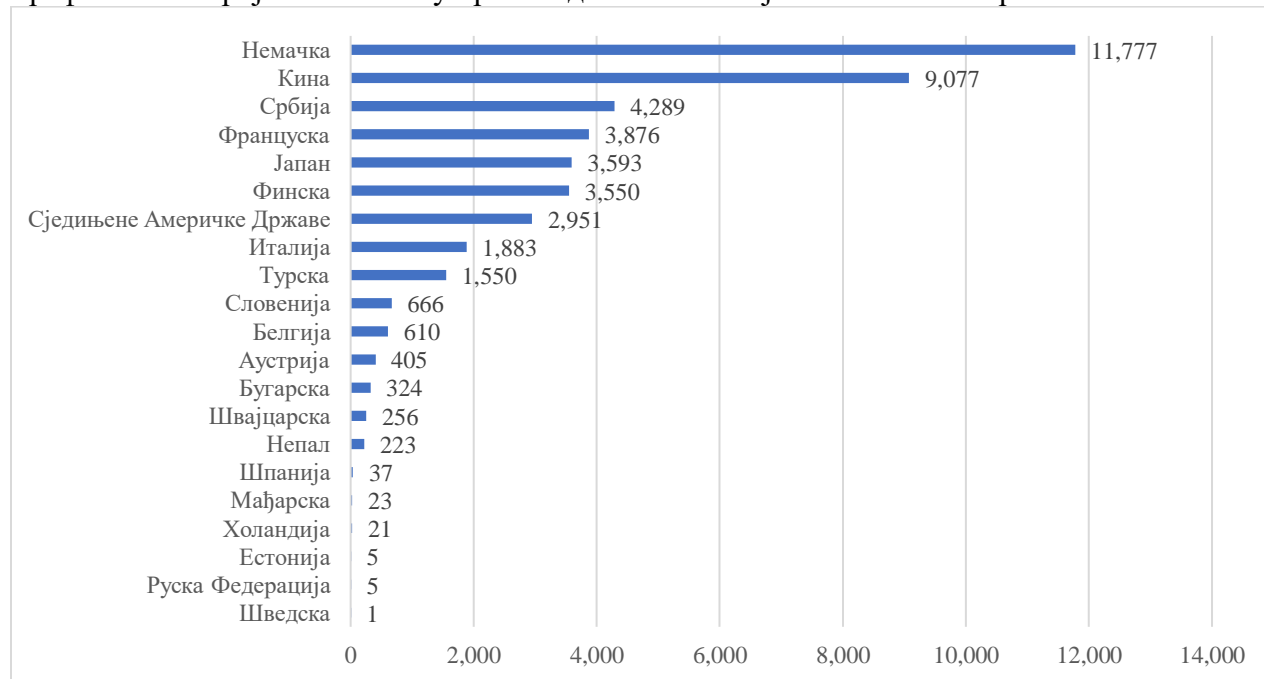
Посматрајући распоређеност производних компанија по регионима Републике Србије, можемо да кажемо да највећи број ових корисника послује у региону Шумадије и Западне Србије (39,29%), затим Војводине (28,57%), док у регионима Јужне и Источне Србије и Београда послује 26,79% и 3,36% производних корисника респективно.

Графикон 11: Приказ заступљености производних корисника по регионима Републике Србије

Додатно, када у обзир узмемо укупан број запослених у производним компанијама, закључујемо да највише људи ради код корисника пореклом из Савезне Републике Немачке где је запослено 11.777 радника, затим у кинеским компанијама - 9.077 радника, док је у домаћим компанијама и компанијама из Републике Француске запослено 4.289 и 3.876 радника респективно.

Графикон 12: Број запослених у производним компанијама по земљи порекла

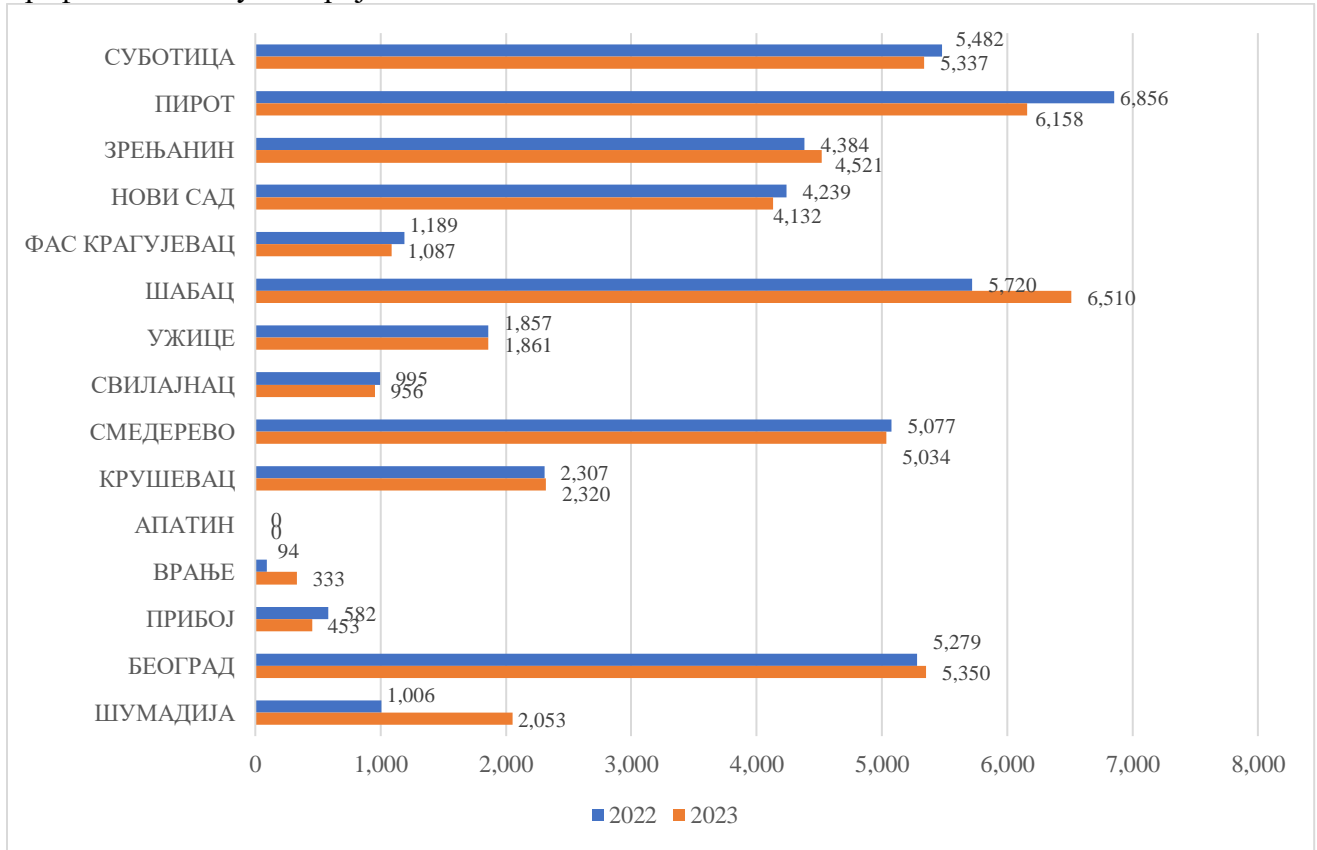
У апсолутним вредностима, највећи раст запослености остварен је у Слободној зони „Шумадија” у Крагујевцу и Слободној зони „Шабац” у којима је додатно запослено 1.047 и 790 радника респективно, док је процентуално највећи раст запослености забележен у слободној зони у Врању, више од три пута.

Пораст запослености у слободној зони у Крагујевцу резултат је великих инвестиционих улагања у овој слободној зони, кинеских компанија „*Shenchi Automotive Parts*” и компаније „*Yanfeng*”, а чији су инвестициони циклуси у току, па се и у наредном периоду очекује да најмлађа слободна зона у Републици Србији настави са успешним развојем.

Раст запослености у Слободној зони „Шабац”, последица је ширења постојећих капацитета кинеске компаније „*Minth Automotive Serbia*”, уласка коопераната у слободну зону, повећања броја запослености у јапанској компанији „*Toyo Tire Serbia*”, као и уласку новог корисника у слободну зону, немачке компаније „*Hansgrohe*”.

Повећање броја радно ангажованих у Слободној зони „Врање”, остварен је пре свега отпочињањем пословања кинеске компаније „*Yusei Machinery*” у режиму рада слободне зоне, као и повећањем броја запослених у кинеској компанији „*Xingyu Automotive Lighting Systems*” на локацији у граду Нишу.

Графикон 15. Укупан број запослених по слободним зонама

4.2. Пословање корисника који се баве производном делатношћу

Током 2023. године, у 15 слободних зона 112 корисника се бавило производном делатношћу што је за пет корисника више (4,67%) у односу на 2022. годину.

У слободним зонама Републике Србије укупна вредност остварене производње у 2023. години је износила 3.880.675.499 евра и у односу на 2022. годину вредност остварене производње већа је за 22,17%.

У вредности укупно произведене робе учешће домаћег репроматеријала је износило 253.795.707 евра, а учешће иностраног репроматеријала 2.430.989.204 евра.

У укупно утрошеном репроматеријалу учешће домаћег репроматеријала је 9,45%, док је учешће иностраног репроматеријала 90,55%. У односу на 2022. годину, вредност утрошеног домаћег репроматеријала у процесу производње је мањи за 2,61%, док је вредност утрошеног иностраног репроматеријала у процесу производње већи за 27,41%.

На инострано тржиште пласирано је производа у вредности од 3.702.154.399 евра (92,27%), на домаће тржиште 180.886.621 евра (4,51%), док је мањи део производње у износу од 129.282.708 евра (3,22%) пласиран унутар слободних зона Републике Србије.

Графикон 16. Пласман робе производних корисника по тржиштима

Производни корисници су током 2023. године значајно подигли ниво производње па су се тако немачка компанија „*Brose*”, која послује у оквиру слободне зоне у Београду и „*BMTS Technology*” која послује у слободној зони у Новом Саду позиционирале међу десет најуспешнијих компанија у овој економској категорији.

Највећи произвођачи углавном припадају сектору аутомобилске индустрије. То су високотехнолошке компаније које производе делове за комерцијална и путничка возила, тачније делове за управљање кретањем возила, за безбедност, аутоматизовану вожњу, електричну мобилност, аутогуме, кабловске системе и др. док остали произвођачи припадају металској индустрији и индустрији производње ветрогенератора.

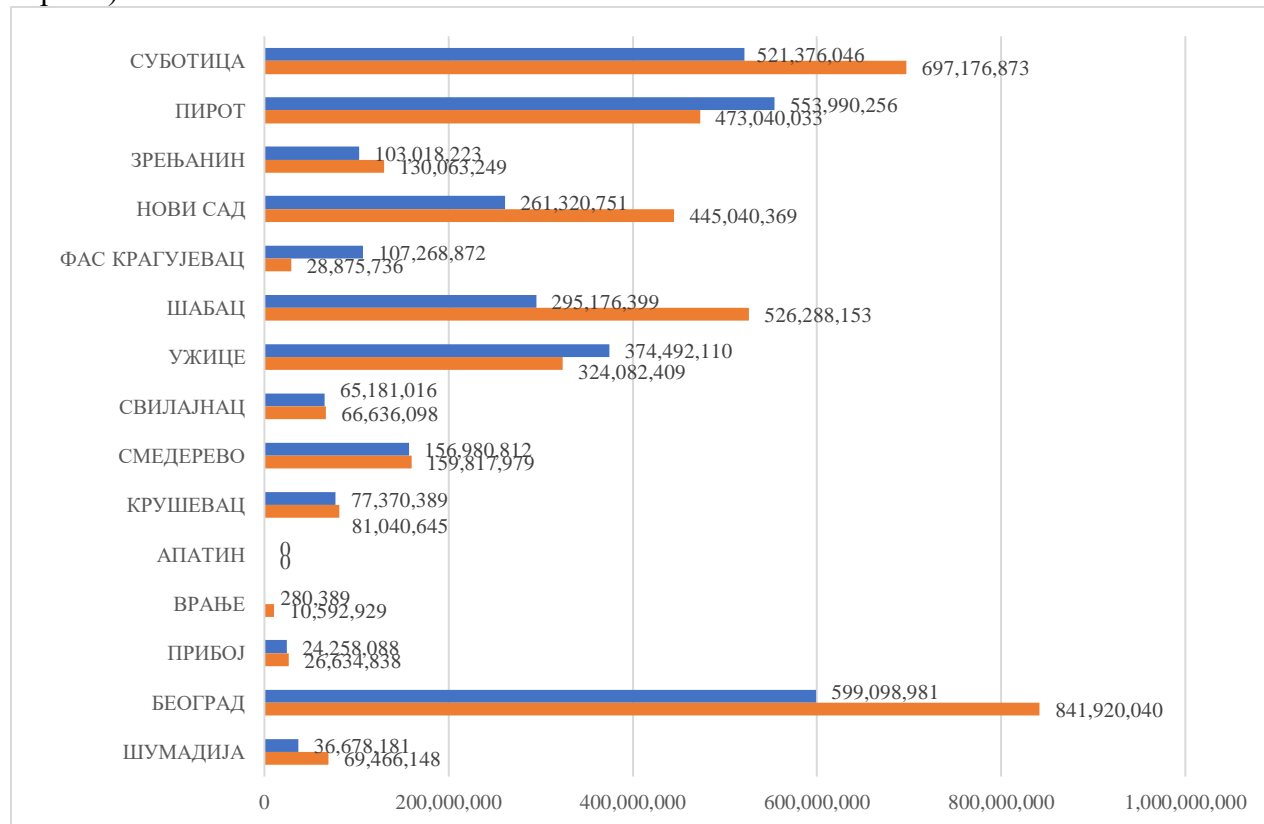
Табела 2. Највећа остварена вредност производње по корисницима (у еврима)

Р.БР.	Компанија	Земља порекла	Слободна зона	Вредност остварене производње (у ЕУР)
1.	<i>ZF Serbia</i>	Немачка	Београд	472.025.340
2.	<i>Tigar Tyres</i>	Француска	Пирот	436.597.321
3.	<i>Flender</i>	Немачка	Суботица	255.603.467
4.	<i>Mei Ta Europe</i>	Кина	Београд	212.436.977
5.	<i>Ваљаоница бакра Севојно</i>	Србија	Ужице	205.711.756
6.	<i>Mint Automotive Europe</i>	Кина	Шабац	193.027.170
7.	<i>Brose</i>	Немачка	Београд	154.050.406
8.	<i>Boysen Abgassysteme</i>	Немачка	Суботица	152.997.115
9.	<i>BMTS Technology</i>	Немачка	Нови Сад	130.346.771
10.	<i>Lear Corporation</i>	Сједињене Америчке Државе	Нови Сад	127.656.522

Скоро све слободне зоне су значајно подигле вредности остварене производње у 2023. години, изузев слободних зона у Пироту, Ужицу и „ФАС” Слободној зони у Крагујевцу.

Слободна зона „Врање” је у односу на 2022. годину, процентуално највише подигла вредност производње, имајући у виду да су корисници ове слободне зоне отпочели процес производње, док су у апсолутним износима највећи раст оствариле Слободна зона „Београд” у износу од 242.821.059 евра, као и Слободна зона „Шабац” која је вредност производње подигла за 231.111.754 евра.

Графикон 17. Вредност остварене производње у 2023. години по слободним зонама (у еврима)

4.3. Услуге у слободним зонама

Поред корисника који се баве производњом, у слободним зонама Републике Србије послују и корисници који се баве услужном делатношћу и који доприносе искоришћавању слободних капацитета слободних зона. Корисници слободних зона пружају и користе најразнородније услуге, како би оптимизовали пословање. Укупан промет услуга у слободним зонама у 2023. години износио је 583.089.016 евра и у односу на 2022. годину већи је за 64,44%. Вредност пружених услуга износила је 206.030.574 евра, што представља повећање од 47,41% у односу на 2022. годину, док су корисници слободних зона примили услуга у вредности од 377.058.442 евра, што у односу на 2022. годину представља повећање од 75,62%.

Пружене услуге корисника слободних зона односе се, пре свега на услуге активног оплемењивања, која је најзаступљенија у слободним зонама у Суботици, Зрењанину и

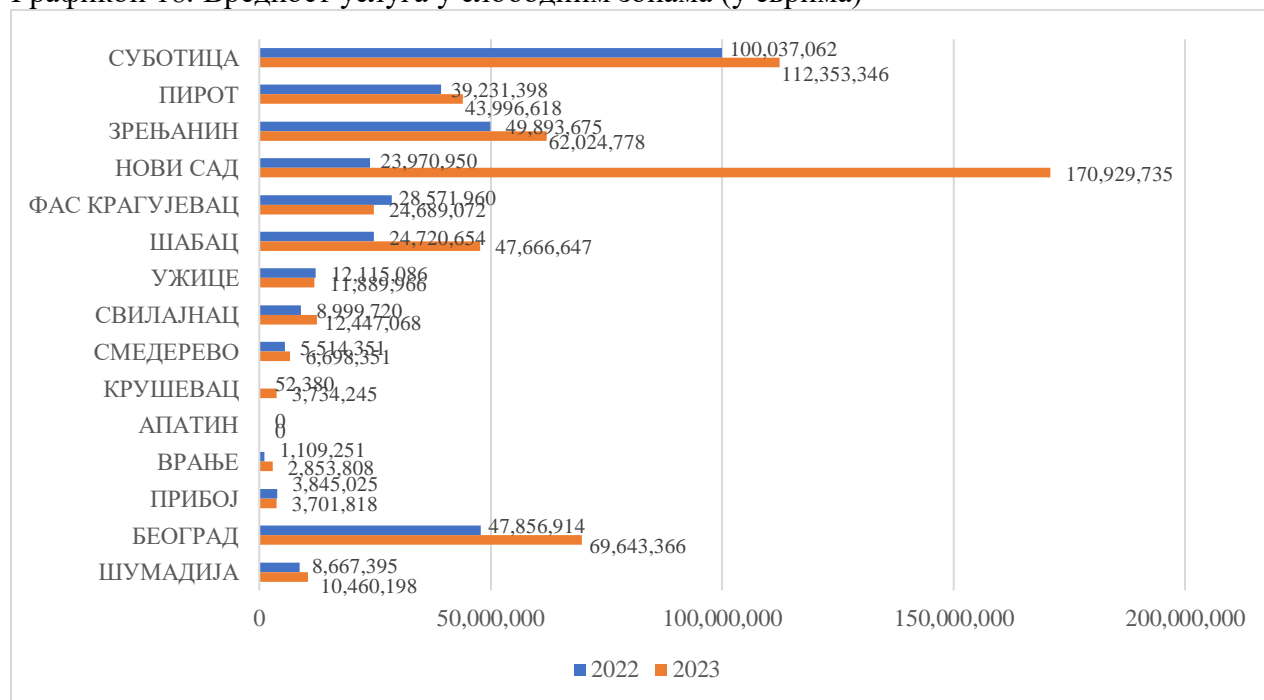
Београду, затим на услуге обучавања и консалтинга, администрације, ИТ подршке, услуге истраживања и развоја, разне инжењерске услуге, услуге тестирања, обуке запослених и др.

Укупна вредност пружених услуга у слободним зонама је, без услуге активног оплемењивања, износила 78.631.185 евра и у односу на 2022. годину додатно је порасла за 132,77%. Највећи део услуга (65,51%), корисници слободних зона, пружили су на тржишту ванцаринског подручја Републике Србије, чиме се у значајној мери допринело позитивном спољнотрговинском пословању слободних зона и привреде Републике Србије.

Услуге које корисници слободних зона користе још су разнородније и значајније за Републику Србију, обзиром да додатно упошљавају привреду и пружају их компаније које послују на домаћем тржишту. Укупно је примљено услуга у вредности од 377.058.422 евра, од чега је 193.092.217 (51,21%) евра вредности услуга примљених са тржишта Републике Србије. Услуге које корисници слободних зона примају су услуге транспорта и шпедиције, накнаде за рад у режиму рада слободне зоне, услуге инсталације и одржавања опреме, манипулације отпадом, угоститељске услуге, услуге царинског посредовања, штампе, књиговодствене услуге, електронергетске и телекомуникационе, затим услуге адвоката, преводиоца, услуге закупа и складиштења, медицинске и ИТ услуге, комуналне услуге и др.

Међу услужним корисницима су и компаније које се баве трговином и које су у 2023. години унеле робу у вредности од 124.566.414 евра и то са тржишта Републике Србије робе у вредности 15.355.778 евра (12,33%), док је увезено робе у вредности од 109.210.636 евра (87,67%). На тржиште Републике Србије пласирано је робе у вредности од 132.487.867 евра (60,37%), на тржиште ванцаринског подручја Републике Србије 84.248.309 евра (38,39%), док је мањи део у износу од 2.721.642 евра (1,24%) пласиран корисницима других слободних зона.

Графикон 18. Вредност услуга у слободним зонама (у еврима)

Резиме

Слободне зоне су у 2023. години поново забележиле рекордне резултате у скоро свим економским категоријама. Инвестициона улагања, број фабрика и број радно ангажованих у слободним зонама, вредност остварене производње, извоза и услуга као и вредност укупног промета су на историјском максимуму од успостављања концепта слободних зона у Републици Србији. Такав резултат још више добија на значају, имајући у виду да је остварен у години глобалне геополитичке кризе и рата на тлу Европе, који је довео до ометања слободне трговине, повећања цене енергената, интервенционизма централних банака те кидања већ крхких ланаца снабдевања.

Ова пословна година била је најуспешнија инвестициона година од када се званично прате резултати рада слободних зона код нас. **Обим инвестиционих улагања** је износио **980.676.526 евра** и у односу на 2022. годину која је до скоро била најуспешнија, представља повећање за додатних 137.448.716 евра (16,30%). Приметна су значајна улагања кинеских и јапанских компанија, које све више инвестирају у слободне зоне Републике Србије, док компаније пореклом из земаља Европске уније и даље одржавају висок ниво инвестиционе активности.

Према подацима Народне банке Србије, током 2023. године прилив **страних директних инвестиција** у Србију износио је 4.522.000.000 евра², па се нарочито истиче чињеница да су слободне зоне Републике Србије привукле 970.322.662 евра односно **21,46% укупних страних инвестиција у Републици Србији**. У истом периоду, раст страних инвестиција у слободним зонама Републике Србије већи је за 18,37%, док је пораст страних директних инвестиција на националном нивоу био већи за 2,0% у односу на 2022. годину.

Имајући у виду висину улагања у 2023. години, као и чињеницу да су неки инвестициони пројекти у току, те да има корисника слободних зона који су у фази припреме производње, очекује се да ће у наредном периоду пословни резултати слободних зона, као и њихов утицај на привреду Републике Србије бити на још вишем нивоу.

Као директна последица значајних улагања је **пораст броја запослених**, с обзиром да је у 2023. години у слободним зонама било запослено **46.105 радника**, или за 1.038 више него у претходној години. Највећи пораст броја запослених забележен је у Слободној зони „Шабац”, чиме је ова слободна зона постала лидер по броју запослених, затим у Слободној зони „Врање”, као и Слободној зони „Шумадија” у Крагујевцу. Данас можемо да кажемо, да чак седам слободних зона у Републици Србији запошљава више од 4.000 радника, њих пет више од 5.000, док две слободне зоне запошљавају више од 6.000 радника, чиме знатно доприносе смањењу незапослености, нарочито у локалним самоуправама у оквиру којих послују.

Логично, забележен је и пораст **броја производних корисника** у слободним зонама. Укупно 112 корисника је производне активности обављало у оквиру слободних зона Републике Србије, што је за пет фабрика више (4,67%) него у 2022. години. Највећи број њих 24 (79,13%) су немачке компаније, 22 компаније су домаће, док је 19 компанија пореклом из Републике Италије.

Значајна улагања у слободне зоне у претходном периоду одразила су се и на ниво **остварене производње**. Вредност производње у слободним зонама у 2023. години достигла је свој историјски максимум и износила је **3.880.675.499 евра**, што у односу на 2022. годину

² Према подацима Народне банке Србије

представља повећање од 22,17%. Највећи део производње пласиран је ван граница Републике Србије (95,40%), док је остатак (4,60%) пласиран на тржиште Републике Србије и унутар слободних зона.

У слободним зонама у 2023. години је дошло и до значајног **повећања извоза робе**, који је у односу на 2022. годину већи за **28,79%** и то извоза производних корисника за 29,53% и извоза компанија које се баве трговином робе за 3,12%. Укупан извоз робе из слободних зона Републике Србије износио је 3.786.402.708 евра и за 846.471.152 евра је већи него у 2022. години. На републичком нивоу у истој години, извезено је робе у вредности од 28.603.304.932 евра³ те **учешће извоза робе из слободних зона у укупном извозу Републике Србије у 2023. години чини 13,24%** што такође представља повећање у односу на претходне године. Треба истаћи да се корисници слободних зона, компаније „ZF Serbia” и „Tigar Tyres” налазе на листи десет највећих извозника из Републике Србије.

С тим у вези, слободне зоне значајно доприносе и **позитивном спољнотрговинском билансу** Републике Србије. У 2023. години остварен је суфицит у спољнотрговинском пословању у износу од 926.489.410 евра, **уз пуну покривеност увоза извозом**, што слободне зоне потврђује као извозно оријентисане зоне.

Вредност услуга у 2023. години износила је 583.089.016 евра, од чега је 206.030.574 евра вредност пружених услуга у слободним зонама, док је 377.058.442 евра вредност примљених услуга и првенствено се односе на услуге активног оплемењивања, издавање пословног, производног и складишног простора, накнаде које корисници плаћају за рад у режиму рада слободне зоне, транспортне и остале логистичке услуге које се пружају корисницима слободних зона, различите услуге одржавања опреме, ИТ услуге, електроенергетске, консултантске и др.

Пораст уноса робе у слободне зоне, износа робе, пласмана робе на тржиште Републике Србије, промета робе унутар зона као и пораст вредности услуга у слободним зонама, довео је до пораста промета у слободним зонама. Тако је **вредност укупног промета** у слободним зонама износила **7.713.357.512 евра** и у односу на 2022. годину, већа је за 1.405.466.638 евра (22,28%). У свим слободним зонама је дошло до значајног повећања промета, осим у слободним зонама у Пироту, „ФАС Слободној зони” у Крагујевцу и у слободној зони у Ужицу.

Закључак

Анализом извештаја о пословању за 2023. годину, која су доставила привредна друштва за управљање слободним зонама, можемо закључити да је у односу на 2022. годину дошло до раста у скоро свим економским категоријама и да су се слободне зоне прилагодили кризама на глобалном нивоу.

Ова година се може сматрати најуспешнијом пословном годином од формирања концепта слободних зона у Републици Србији већ другу годину заредом. Посебно треба нагласити да су инвестициона улагања, број производних корисника, број запослених, вредност укупне производње, промета робе и услуга као и извоз из слободних зона на највишем нивоу у последњих 16 година. Тај успех је већи, имајући у виду да није било формирања нових зона на територији Републике Србије, већ је искључиво последица развоја постојећих слободних зона које су успешним пословањем и директним инвестирањем довеле до значајног пораста свих економских категорија.

³Према подацима Републичког завода за статистику

Посебно треба истаћи да је настављен тренд раста броја производних корисника и запослених у слободним зонама. Број компанија, пре свега из Европске уније и НР Кине континуирано расте. Те компаније са собом доносе најсофистициранију опрему, припремајући и обучавајући своје запослене за рад на/са новим технолигијама, те тако потврђују да се слободне зоне могу сматрати најсавременијим и најмодернијим деловима националне привреде. Новина је да је по први пут од оснивања концепта слободних зона највећи број производних корисника пореклом из Савезне Републике Немачке. Приметно је и да компаније све више запошљавају стручне и високообразоване кадрове за рад у сложеним производним процесима.

Резултати слободних зона не зависе више од резултата једне или две слободне зоне, као што је то био случај у претходним годинама. Све се успешно развијају, па је тако чак пет слободних зона остварило подједнако добре резултате када је у питању учешће у укупном промету робе и услуга. На самом врху нашле су се: Слободна зона „Београд” са 19,31%, Слободна зона „Суботица” са 16,76%, „Нови Сад” са 16,19%, Слободна зона „Шабац” са 11,25% и Слободна зона „Пирот” са 10,11%. Утицај „ФАС Слободне зоне” у Крагујевцу на укупне резултате слободних зона је мали у односу на претходни период и можемо да кажемо да више не утиче значајније на укупне резултате остварене у слободним зонама. Поменута слободна зона је у 2013. години учествовала је са 65,94% у укупном промету слободних зона у Републици Србији, док је у 2023. години учешће ове слободне зоне у овој категорији износило свега 1,85%. Посебно се истиче чињеница и да су Слободна зона „Врање” и Слободна зона „Шумадија” у Крагујевцу покренуле производне активности и да полако постају један од покретача Пчињског управног округа и града Крагујевца.

Имајући у виду показатеље из извештаја која су привредна друштва за управљање слободним зонама доставила за претходну годину, може се закључити да слободне зоне настављају да се равномерно и регионално развијају без изузетка. Видљива је и диверзификација инвестициоих улагања, обзиром да у слободне зоне знатно више инвестирају компаније пореклом из НР Кине и Јапана, да земље Европске уније, нарочито Немачка и Француска, настављају вишегодишњи инвестициони тренд, као и да компаније пореклом из Швајцарске, Републике Србије и Сједињених Америчких Држава и даље инвестирају равномерно.

Предлог мера

Ради реализације закључка овог извештаја, а имајући у виду изузетне пословне резултате који су остварени у слободним зонама Републике Србије у претходним годинама, као и да су инвестициони циклуси једног броја мултинационалних компанија и даље у току, реално је очекивати наставак тренда развоја концепта слободних зона и у наредном периоду. Имајући у виду да су слободне зоне регионално равномерно распоређене, као и да су све уједначеније по оствареним резултатима, у овом тренутку нема разлога за формирање нових слободних зона већ треба наставити са успешним привлачењем инвестиција и довођењем нових корисника у већ постојеће слободне зоне.

Са друге стране, неопходно је успоставити још чвршћу сарадњу између корисника слободних зона и виших школа и универзитета, имајући у виду да је потражња за високообразованом радном снагом све израженија. Даља подршка систему дуалног образовања од стране свих укључених актера допринела би бржем оспособљавању потребне радне снаге и бржем запошљавању младих стручних кадрова.

Такође, предлаже се пружање значајније подршке ангажовању домаћих компанија, пре свега малих и средњих предузећа, које би као кооперанти и добављачи за кориснике слободних зона, у значајној мери додатно упослили домаћу привреду која послује ван граница слободних зона, како би та предузећа заједно са корисницима слободних зона, остварили синергетски ефекат потребан за бржи развој домаће привреде.

Управа за слободне зоне, у складу са својим надлежностима, координираће и вршиће надзор над радом слободних зона у Републици Србији, указиваће на неопходност даље и интензивније промоције слободних зона, и пружаће свеобухватну помоћ како привредним друштвима за управљање слободним зонама тако и потенцијалним инвеститорима у циљу доношења квалитетних инвестиционих одлука.

Прилог: табела х8